

Janusz Bańkowski

Dyrektor Oddziału

Biura Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej w Brzegu

prof. dr hab. **Roman Jaszcak**

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

Katedra Urządzania Lasu

Brzeg 13 sierpnia 2021 r.

Planowanie urządzeniowe w "Lesie Mokrzańskim"

Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej Oddział w Brzegu realizuje na zlecenie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych we Wrocławiu projekt Planu urządzenia lasu dla Nadleśnictwa Miękinia, wg stanu na 01.01.2022 r. Prace zostały rozpoczęte w roku 2020 i zakończą się wiosną 2022 r., przekazaniem zamawiającemu projektu planu. Dostrzegając specyfikę kompleksu leśnego „Las Mokrzański”, jednocześnie odpowiadając na społeczne oczekiwania, zaplanowano dla tego kompleksu leśnego specyficzne działania w ramach prowadzonej przez Nadleśnictwo Miękinia gospodarki leśnej. Przyjęto następujące założenia:

1. Wielofunkcyjna gospodarka leśna pozwala na przestrzenne zróżnicowanie planowanych działań, przez zdiagnozowanie w planie urządzenia lasu dominującej funkcji, pełnionej przez dany kompleks leśny.
2. W kompleksie leśnym „Las Mokrzański”, dominującą funkcją jest funkcja społeczna.
3. W lasach o dominującej funkcji społecznej, głównym celem gospodarki leśnej powinno być wzmacnianie społecznych usług ekosystemowych, rozumianych jako zapewnienie społecznościom korzyści psychologicznych, socjologicznych i estetycznych, przy jednoczesnym zachowaniu trwałości lasu.
4. Zachowanie trwałości lasu w „Lesie Mokrzańskim”, jak również zdolności pełnienia przez niego oczekiwanych funkcji, w zmieniających się warunkach klimatycznych, wymaga prowadzenia specyficznej gospodarki leśnej.

Wyniki inwentaryzacji w „Lesie Mokrzańskim”

W Mieście Wrocław występuje 2 235,48 ha lasów (dane BDL wg stanu 01.01.2020r.), z czego 55% jest w zarządzie Lasów Państwowych (42% to lasy komunalne).

Kompleks „Las Mokrzański” (ryc. 1), o powierzchni ogółem w zarządzie Nadleśnictwa Miękinia 645,49 ha, gdzie lasy (grunty zalesione i niezalesione) stanowią 620,05 ha charakteryzuje się siedliskami średnio żyznymi i żyznymi, głównie lasów i lasów mieszanych, z istotnym udziałem, około 20% siedlisk wilgotnych. Dominującym gatunkiem jest sosna na 45% powierzchni, później dąb - 31%, brzoza, olsza – po 8%, buk – 4%, inne – 3% powierzchni. W drzewostanach występują liczne gatunki domieszkowe, łącznie w kompleksie zinwentaryzowano 16 gatunków drzew. Występują tutaj również gatunki obce, takie jak sosna wejmutka, dąb czerwony, robinia akacjowa. Z przyrodniczego punktu widzenia są to w 90% powierzchni zbiorowiska zastępcze i juwenilne, pochodzące z nasadzeń. Jedynie na niespełna 65 ha powierzchni opisano leśne zbiorowiska przyrodnicze: grądów, kwaśnych dąbrów i łęgów. Przeciętny wiek wynosi 76 lat. W kompleksie występują drzewostany od dziesiątek lat zagospodarowane przez człowieka, głównie jednowarstwowe, z fazami rozwojowymi: dojrzewającą, dojrzałą i starzejącą się. Najmniej stabilne, nieodporne na choroby są drzewostany sosnowe, wymagające stopniowej przemiany pokoleniowej i gatunkowej, w kierunku gatunków liściastych dostosowanych do potencjalnych, naturalnych zbiorowisk roślinnych. Prowadzona gospodarka leśna ma za zadanie taką przebudowę prowadzić. Widać jej efekty w młodym pokoleniu, które występuje w różnej ilości, praktycznie w całym kompleksie. Są to głównie dęby, buki, lipy, olsze i inne.

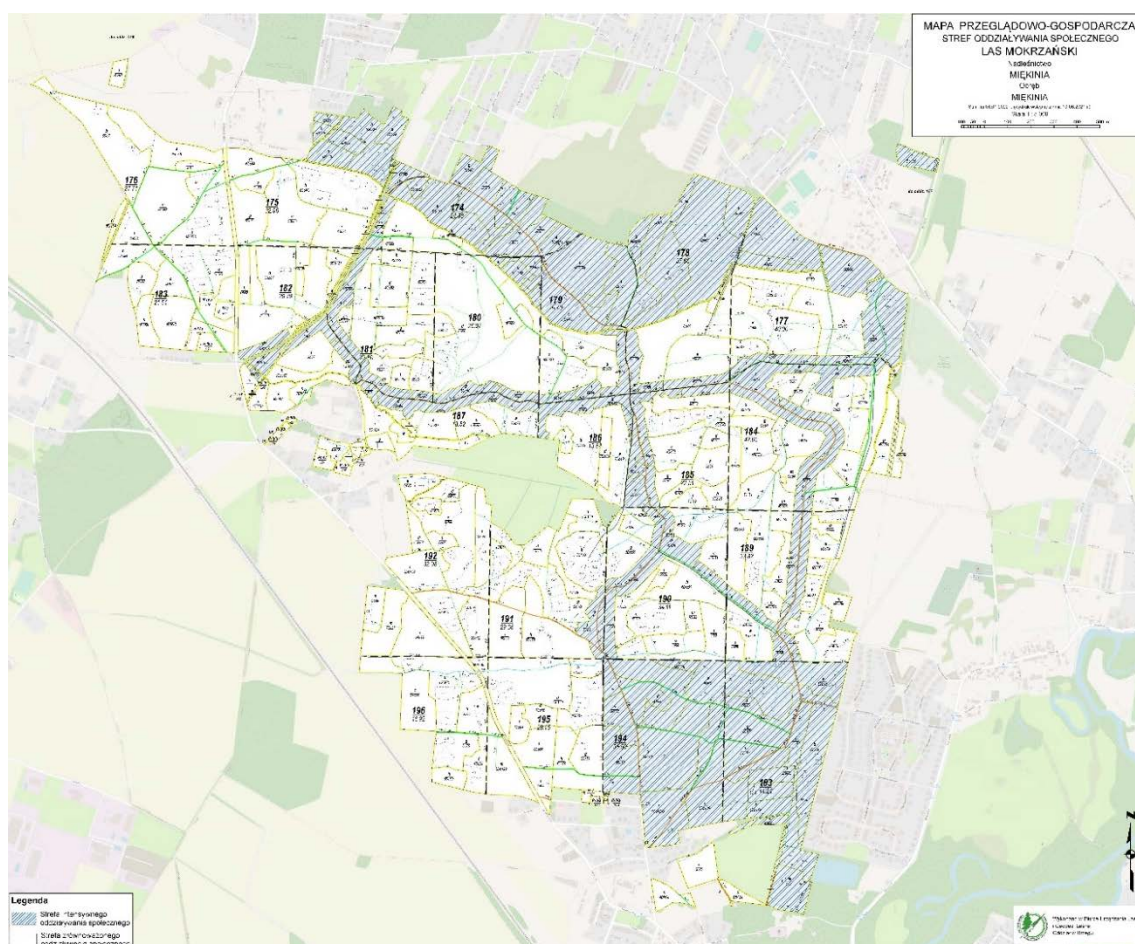

Rycina 1. Lokalizacja „Lasu Mokrzańskiego” na tle granic miasta Wrocławia

Zaprojektowane działania w planie urządzenia lasu

W projekcie planu urządzenia lasu dla Nadleśnictwa Miękinia, w kompleksie „Las Mokrzański”, zaprojektowano dwie strefy, związane z pobytem ludzi w lesie: (ryc. 2):

- intensywnego oddziaływania społecznego;
- zrównoważonego oddziaływania społecznego;

Rycina 2 – lokalizacja wyznaczonych w „Lesie Mokrzańskim” stref oddziaływania społecznego

Strefa intensywna o powierzchni ponad 200 ha (33% powierzchni leśnej kompleksu), obejmuje drzewostany na północy i południowym wschodzie „Lasu Mokrzańskiego” oraz wzdłuż głównych traktów, którymi poruszają się osoby odwiedzające las. Pozostała powierzchnia została zaliczona do strefy zrównoważonej. W strefie intensywnej planowano głównie zabiegi o charakterze pielęgnacyjnym lub nie planowano żadnych zabiegów. Zabiegi pielęgnacyjne będą miały za zadanie stopniowe przekształcanie drzewostanów jednowarstwowych w wielowarstwowe, preferowanie domieszek liściastych, tworzenie wzdłuż głównych traktów rekreacyjnych stref ekotonowych, w których preferowane będą gatunki dające pożytki dla zapylaczy, zarówno drzewa jak i krzewy. Przebudowę dojrzałych drzewostanów zaplanowano jedynie na powierzchni 12 ha, z niską

intensywnością w wydzieleniach, w których ta przebudowa została już rozpoczęta w ubiegłych dziesięcioleciach.

W całym „Lesie Mokrzańskim”, na powierzchni 104 ha nie planowano żadnych prac leśnych, na powierzchni 355 ha zaplanowano prace o charakterze pielęgnacyjnym i na powierzchni niespełna 159 ha zaplanowano przebudowę, głównie starzejących się drzewostanów sosnowych. Prowadzone pozyskanie drewna będzie rocznie miało poziom 1,2 tys. m³ w zabiegach rębnych, co stanowi około jednej trzeciej intensywności jaka zostałaby zaplanowana w lasach gospodarczych. Łącznie z cięciami pielęgnacyjnymi, wartość pozyskania wyniesie 2,3 tys. m³ rocznie. Sposób prowadzenia prac leśnych będzie miał na celu spowolnienie zmian zachodzących w krajobrazie leśnym. Nie będą stosowane zręby zupełne, nie będzie zakładanych gniazd, a wymiana pokoleniowa w starzejących się drzewostanach będzie następowała w cięciach jednostkowych i grupowych. Okres takiej wymiany pokoleniowej wyniesie około 40 lat. Wywóz drewna będzie się odbywał przede wszystkim po drogach jak najmniej uczęszczanych, aby ograniczyć kontakt z osobami przebywającymi w lesie.

Nadleśnictwo deklaruje kontynuację współpracy z samorządami w zakresie zagospodarowania rekreacyjnego i turystycznego, szczególnie w obszarach gdzie taka infrastruktura już istnieje (na północy kompleksu, w pobliżu przystanku autobusowego i na południu przy wyjeździe z kompleksu). W związku z tym w projekcie planu urządzenia lasu dla Nadleśnictwa Miękinia znajdują się kierunkowe wytyczne w zakresie zagospodarowania rekreacyjnego i turystycznego. Zaproponowane zostaną wariantowo działania, w efekcie których przedmiotowy teren będzie jeszcze bardziej przyjazny dla uprawiania turystyki i rekreacji. W szczególności opracowanie zawierać będzie wskazania dotyczące:

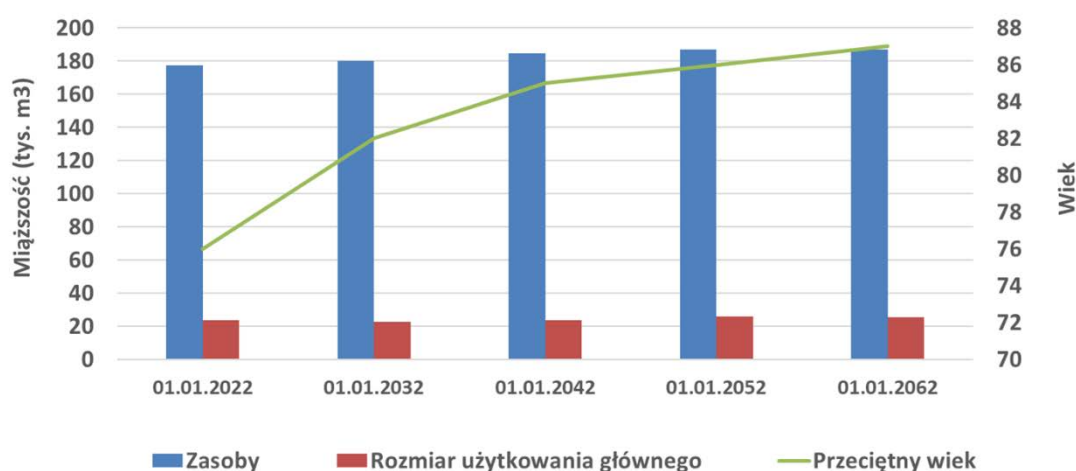
- doposażenia technicznego i organizacji miejsc intensywnie wykorzystywanych do rekreacji (tablice, ławki, oznakowania szlaków, konserwacja tras spacerowych itp.);
- doposażenia kompleksu w zakresie infrastruktury edukacyjnej w formie tablic informujących o prowadzeniu wielofunkcyjnej gospodarki leśnej, walorach przyrodniczych najciekawszych siedlisk itp.;
- działań zmniejszających konflikty między użytkownikami terenów leśnych (np. poprzez wytyczenie ścieżek spacerowych i rowerowych);
- reorganizacji leśnej sieci drogowej, przy uwzględnieniu walorów rekreacyjnych kompleksu;
- koniecznych działań w zakresie usuwania tzw. drzew niebezpiecznych;
- zasadności monitorowania miejsc intensywnie wykorzystywanych rekreacyjnie.

Zaproponowane zostaną również wytyczne w zakresie ochrony zapylaczy w lesie, polegające na wykorzystywaniu luk, przerzedzeń, stref ekotonowych, czy też powierzchni związanych z gospodarką leśną, pozbawionych drzewostanu, jak linia nad gazociągami, gdzie mogą być

wprowadzane, wspierane rośliny stanowiące pożytki dla zapylaczy, zarówno drzewa, krzewy jak i rośliny zielne.

Prognoza rozwoju zasobów leśnych w „Lesie Mokrzańskim”

Tworząc projekt planu urządzenia lasu dla nadleśnictwa podejmujemy decyzje, których skutki będą widoczne w znacznie dłuższej perspektywie czasowej niż okres na jaki sporządza się plan urządzenia lasu (ryc. 3). Dlatego tak ważne jest aby próbować przewidzieć skutki zaplanowanych działań (lub ich braku). Brak prowadzenia gospodarki leśnej w „Lesie Mokrzańskim” z pewnością będzie prowadził do starzenia się drzewostanów, co w przypadku sosny, niedostosowanej do siedliska, w zmieniających się warunkach klimatycznych, musi prowadzić do jej zamierania. Brak tworzenia przestrzeni, odpowiednich warunków świetlnych dla rozwoju młodego pokolenia będzie skutkować jego zanikiem i upraszczaniem struktury drzewostanów, przynajmniej w najbliższej perspektywie czasowej. Pogorszeniu ulegnie dostępność lasu i walory rekreacyjne kompleksu.

Rycina 3 – Prognoza rozwoju zasobów leśnych w „Lesie Mokrzańskim” w perspektywie 40 lat

Zaplanowane działania z zakresu gospodarki leśnej w „Lesie Mokrzańskim” wychodzą naprzeciw oczekiwaniom społecznym z jednoczesnym zabezpieczeniem trwałości lasu. Przy przyjętych założeniach możemy prognozować, że zasoby i przewidywane wielkości pozyskiwanego drewna będą w przyszłych dziesięcioleciach zbliżone do zaplanowanych obecnie. Przeciętny wiek istotnie wzrośnie w kolejnym okresie, aby w następnych tendencja dalszego wzrostu spowolniła. Drzewostany dojrzewające będą już w tej fazie rozwojowej przekształcane w zakresie budowy, jak i składu gatunkowego, drzewostany starsze będą przebudowywane. Efektem tego będzie lepsze dostosowanie

do warunków siedliskowych, powolna zmiana krajobrazu leśnego, mało zauważalna dla osób korzystających z walorów rekreacyjnych „Lasu Mokrzańskiego”.

Podsumowanie

W dniu 20 stycznia 2021r. podpisano Deklarację „Wspólnie dla Lasu Mokrzańskiego”. Swoje podpisy zostawili przedstawiciele Gminy Miękinia z Wilkszyna, Komitetu Ratujmy Las Mokrzański, Rady Osiedla Leśnica, sołectwa Wilkszyn, Prezydenta miasta Wrocław, Gminy Miękinia oraz RDLP Wrocław i Nadleśnictwa Miękinia. We wspomnianym dokumencie zapisano, że: „Świadomi ważnej roli ekologicznej i krajobrazowej, jaką pełni „Las Mokrzański”, oraz jego znaczenia jako miejsca rekreacji i turystyki dla mieszkańców Wrocławia i Gminy Miękinia, wyrażamy wolę współdziałania i prowadzenia otwartego, rzeczowego dialogu w celu wypracowania wspólnie planu zagospodarowania tego obszaru leśnego na lata 2022-2031 w sposób należyty uwzględniający i równoważący potrzeby przyrodnicze, społeczne i gospodarcze. Niezależnie od tego, co nas może dzielić, wszyscy zgadzamy się, że pragniemy zdrowego, zróżnicowanego przyrodniczo, dającego wytchnienie miastu i mieszkańcom, a zarazem stabilnego i odpornego na negatywne zmiany klimatu i na antropopresję oraz bezpiecznego i atrakcyjnie zagospodarowanego turystycznie oraz użytkowanego w zrównoważony i rozsądny sposób „Lasu Mokrzańskiego”.

Cytowany dokument stanowił podstawę sformułowania celów i zasad realizacji gospodarki leśnej w „Lesie Mokrzańskim”. Przygotowując się do tego wykonawca planu urządzenia lasu uwzględnił istniejące zapisy w obecnie obowiązującej Instrukcji zarządzania lasu, Zasadach hodowli lasu, jak i treści publikacji krajowych i zagranicznych, dotyczących lasów i leśnictwa miejskiego. W rezultacie powstała koncepcja gospodarki leśnej godząca i interes społeczny, jak i Nadleśnictwa Miękinia.

Uznano, że „Las Mokrzański” wyróżnia się dominującą funkcją społeczną, co wynika z faktu, że dla lokalnej społeczności las jest przede wszystkim elementem krajobrazu i miejscem wypoczynku, a dopiero w dalekiej, bardzo dalekiej kolejności bazą surowca drzewnego. W przyjętych założeniach uznano, że celem gospodarki leśnej w „Lesie Mokrzańskim” będzie przede wszystkim wzmacnianie społecznych usług ekosystemowych, mających na uwadze zapewnienia społecznościom miejskim korzyści psychologicznych, socjologicznych, ekonomicznych i estetycznych. Jest to ściśle powiązane z obowiązującą na świecie definicją leśnictwa miejskiego. Nie stanowi przy tym zagrożenia dla trwałości i stabilności „Lasu Mokrzańskiego”.

Uznanie funkcji społecznej za dominującą pozwoliło wyróżnić w „Lesie Mokrzańskim” dwie strefy oddziaływania społecznego: intensywną i zrównoważoną, skutkującą zróżnicowaniem w ich

granicach intensywności i sposobów realizacji użytkowania, uwzględniającego przede wszystkim możliwość naturalnego odnowienia lasu oraz zachowania jego estetyki i architektury. W konsekwencji planowane prace leśne, których celem będzie stopniowa, w długim okresie zaplanowana wymiana pokoleniowa starzejących się, niedostosowanych do siedliska nasadzeń, głównie sosnowych, zmniejszą wycinanie drzew o blisko 50%, w porównaniu do tradycyjnego sposobu zagospodarowania lasu dla lasów gospodarczych. Zaproponowano także zmianę zasad wywozu drewna, planując to drogami mniej uczęszczanymi przez ludzi. Jest to niewątpliwie duży ułkon w stosunku do oczekiwań społeczeństwa, które powinno mieć także świadomość dodatkowych obciążeń finansowych dla Nadleśnictwa Miękinia, związanych m.in. z mniejszą ilością surowca drzewnego, gorszą jakością pozyskiwanych sortymentów, większymi kosztami cięć o charakterze jednostkowym i grupowym.

Plan urządzenia „Lasu Mokrzańskiego” jest dokumentem branżowym, napisanym bardzo specjalistycznym, trudnym językiem, praktycznie niezrozumiałym zazwyczaj dla społeczeństwa. Wykonawca planu wychodząc naprzeciw oczekiwaniom przygotował także opis planowanych zabiegów w języku niespecjalistycznym, zrozumiałym dla przeciętnego człowieka. Powinno to ułatwić społeczny odbiór dokumentu i dalszy dialog wszystkich zainteresowanych stron.